

PRIZNANJE STRANIH ODLUKA U BRAČNIM PREDMETIMA

Sažetak: Predmet ovog rada odnosi se na priznanje stranih odluka u bračnim predmetima. Ovo pitanje regulisano je prije svega Uredbom Vijeća (EZ) br. 1347/2000 od 29. maja 2000. godine o nadležnosti i priznanju i izvršenju odluka u bračnim predmetima i predmetima roditeljske odgovornosti, preko Uredbe Vijeća (EZ) br. 2201/2003 od 27. novembra 2003. godine o nadležnosti i priznanju i izvršenju odluka u građanskim predmetima i predmetima roditeljske odgovornosti, do Uredbe Vijeća (EU) 2019/1111 od 25. juna 2019. o nadležnosti, priznanju i izvršenju odluka u bračnim predmetima i predmetima roditeljske odgovornosti te o međunarodnoj otmici djece. U radu se analiziraju odluke u bračnim predmetima, sa stajališta pojma i pretpostavki zbog kojih se odbija priznanje odluke donesene u bračnim predmetima i navodi se sistem priznanja u EU i BiH. Sam tok postupka nije predmet ovog rada. Naposljetku, ne možemo zaobići činjenicu da Bosna i Hercegovina teži ulasku u punopravno članstvo EU, što iziskuje potrebu istraživanja evropskog prava radi utvrđivanja njegovog sadržaja i usporedbe tog prava s rješenjima nacionalnog prava.

Ključne riječi: priznanje, strana odluka, bračni predmeti, ZMPP, Uredba Brisel II ter

1. Općenito

Tačno prije 66 godina započeo je eurointegracijski proces evropskog međunarodnog privatnog prava, i to samo jedan njegov dio, priznanje i izvršenje stranih odluka. Naime, osnivanjem tri zajednice, Evropske zajednice za uglj i čelik,¹ Evropske ekonomske zajednice² i Evropske zajednice za atomsku energiju,³ na temeljima čl. 220. Rimskog ugovora od 25. marta 1957. godine⁴ preko Ugovora iz Maastrichta od 1. novembra 1993. godine⁵ (čl. K. 1.), Ugovora

1 Ugovor o Evropskoj zajednici za uglj i čelik potpisan je u Parizu 18. aprila 1951. godine, a stupio je na snagu 25. jula 1952. godine. (Usp. T. C. Hartley; Osnovi prava Evropske zajednice: Uvod u ustavno i upravno pravo Evropske zajednice, Magistrat Sarajevo, Sarajevo, 1998., str. 1-518., str. 3.). (dalje: Hartley)

2 Ugovor o Evropskoj ekonomskoj zajednici potpisan je u Rimu 25. maja 1957. godine, a stupio je na snagu 1. januara 1958. godine. (Usp. Hartley)

3 Ugovor o Evropskoj zajednici za atomsku energiju potpisan je u Rimu 25. marta 1957. a stupio je na snagu 1. januara 1958. godine. (Usp. Hartley)

4 http://ec.europa.eu/archives/emu_history/documents/treaties/rometreaty2.pdf (5. 10.2023.).

5 Official Journal C 191., 29. 7. 1992. Ugovor o Evropskoj uniji potpisan je u Maastrichtu 7. februara 1992. godine, a stupio je na snagu 1. novembra 1993. godine.

iz Amsterdama od 1. maja 1999. godine⁶ (čl. 65.) i Ugovora iz Nice od 1. februara 2003. godine⁷ (čl. 67.) do Lisabonskog ugovora⁸ u čl. 65. zauzeto je stajalište o neophodnosti donošenja mjera koje su usmjerene na pojednostavljenje postupka priznanja i izvršenja stranih odluka. I domaći zakonodavac ovo pitanje uređuje počev od osamdesestih godina prošlog vijeka. Odredbe navedenih osnivačkih ugovora jasno pokazuju opredjeljenje evropskog zakonodavca prema slobodi kretanja odluka.

Naime, sloboda kretanja osoba dovela je do sve većeg broja privatnopravnih odnosa s međunarodnim obilježjem, te državljani jedne države ne žive samo u okviru granica države svog državljanstva, nego i izvan nje i jedan od najvažnijih odnosa kao što je brak, zaključuju na području druge države sa osobom drugog državljanstva. Iskustvo pokazuje da činjenica što se mnogo brakova razvodi, ne sprječava ljude da zaključuju brak i sa osobama koje ne potpadaju pod isto zakonodavstvo, tj. sa osobama kojima ne upravljaju ista moralna i običajna pravila, koja umnogome opredjeljuju i njegovo pravno uobličenje.⁹ Naravno, brak sa međunarodnim obilježjem proizvodi dejstva na prostoru države pred čijim organom je i zaključen. Međutim, moramo biti svjesni krize instituta braka i činjenice da je u odnosu na ostale načine prestanka braka, najučestaliji upravo razvod, i da i on kao i brak, proizvodi učinke na prostoru države čiji organ je i donio presudu o razvodu braka. Da bi presuda o razvodu braka proizvodila **učinke na prostoru druge države** neophodno ju je priznati. Razvoj međunarodnih odnosa, relativna ujednačenost kvalitete pravosudnih institucija, potreba osiguravanja normalnog gospodarskog i pravnog prometa između država, razlozi ekonomičnosti, pravne sigurnosti, međunarodne podjele pravosudnog posla, itd., afirmirali su kao jednu, svakako, pozitivnu civilizacijsku tekovinu modernog doba i međusobno uvažavanje pravnih akata što su ih donijeli organi drugih država.¹⁰

Predmet ovog rada odnosi se na priznanje stranih odluka u bračnim predmetima kako u Bosni i Hercegovini (BiH) tako u Evropskoj uniji (EU). Ovo pitanje u okviru EU regulisano je Uredbom Vijeća (EZ) br. 1347/2000 od 29. maja 2000. godine o nadležnosti i priznanju i izvršenju odluka u bračnim predmetima i predmetima roditeljske odgovornosti,¹¹ preko Uredbe Vijeća (EZ) br. 2201/2003

6 Ugovor o izmjeni Ugovora o Evropskoj uniji, Ugovora o osnivanju Evropske zajednice kao i nekih njima povezanim pravnim aktima. Donesen je 2. oktobra 1997. godine, a stupio je na snagu 1. maja 1999. godine. Official journal C 340/01, 1997.

7 Potpisan je 26. februara 2001. godine, a stupio je na snagu 1. februara 2003. godine. Official Journal C 80, 10. 3. 2001.

8 Ugovor kojim se mijenja i dopunjava Ugovor o Evropskoj uniji i Ugovor o osnivanju Evropske zajednice. Potpisan je u Lisabonu 13. decembra 2007. godine, a stupio je na snagu 1. decembra 2009. godine. Official Journal of the European Union, C 306/2, 17. 2. 2007.

9 Bordaš, Bernadet: Porodičnopravni odnosi u međunarodnom privatnom pravu, Forum, Novi Sad, 2000., str. 1-263., str. 17.

10 Dika, Mihajlo; Knežević, Gašo; Stojanović, Srđan; Komentar zakona o Međunarodnom privatnom i procesnom pravu, Nomos, Beograd, 1991., str. 1-360., str. 275.

11 Official Journal L 160, 30. 6. 2000. Uredba je stupanjem na snagu Uredbe Brisel II bis stavljena izvan snage (čl. 71. st. 1.)

od 27. novembra 2003. godine o nadležnosti i priznanju i izvršenju odluka u građanskim predmetima i predmetima roditeljske odgovornosti¹² (Brisel II bis), do Uredbe Vijeća (EU) 2019/1111 od 25. juna 2019. o nadležnosti, priznanju i izvršenju odluka u bračnim predmetima i predmetima roditeljske odgovornosti te o međunarodnoj otmici djece¹³ (Brisel II ter), a u BiH Zakonom o rješavanju sukoba zakona s propisima drugih zemalja u određenim odnosima¹⁴ (ZMPP). U radu se analiziraju odluke donesene u bračnim predmetima, sa stajališta prvo pojma odluke, a zatim i pretpostavki zbog kojih se odbija priznanje odluke donesene u bračnim predmetima i navodi se sistem priznanja u EU i BiH. Sam tok postupka nije predmet ovog rada.

2. Bosna i Hercegovina

Strane se sudske odluke u pojedinoj državi priznaju i izvršavaju, ali pod određenim pretpostavkama, koje su redovito predmet pravnog normiranja i njih predviđaju ne samo interni propisi pojedinih država, nego i međunarodna pravila.¹⁵ Pretpostavke su okolnosti od čijeg postojanja ovisi dopuštenost pokretanja postupka, raspravljanje u parnici i donošenje meritorne odluke o osnovanosti tužbenog zahtjeva.¹⁶

Pretpostavke za priznanje stranih odluka možemo podijeliti na apsolutne i relativne, te pozitivne i negativne pretpostavke. One pretpostavke na koje sud pazi po službenoj dužnosti, odnosno *ex officio*, su apsolutne pretpostavke za priznanje stranih odluka. Relativne pretpostavke su one pretpostavke na koje sud pazi samo po prigovoru stranke. Da bi strana odluka bila priznata neophodno je postojanje pozitivnih pretpostavki. Da li takva pretpostavka postoji dokazuje podnositelj zahtjeva za priznanje. S druge pak strane, pretpostavke čije postojanje sprječava priznanje strane odluke jesu negativne. Za razliku od pozitivnih, teret dokazivanja u ovom slučaju jeste na stranci protiv koje se zahtjeva priznanje strane odluke. ZMPP normira provođenje posebnog postupka priznanja, odnosno delibacionog postupka u kojem sud u BiH ispituje da li odluka ispunjava zakonom normirane pretpostavke, te ukoliko su ispunjene sve pozitivne, a ne postoje negativne pretpostavke, sud u BiH će priznati stranu odluku, čime se strana odluka izjednačava u pravnim učincima s odlukom sudova u BiH. U postupku priznanja primjenjuje se sistem ograničene kontrole. Riječ je o sistemu kojim se zabranjuje meritorno preispitivanje strane odluke.

12 Official Journal EC L 338/1 23. 12. 2003.

13 OJ L 178, 2.7.2019, p. 1-115.

14 Službeni list SFRJ, br. 43/82. i 72/82. Donesen je 1982. godine, a stupio na snagu 1. januara 1983. godine.

15 Vuković, Đuro: Pravomoćnost (konačnost) stranih sudskih odluka kao pretpostavka za njihovo priznanje i izvršenje, Godišnjak Pravnog fakulteta Banja Luka, br. 5. Banja Luka 1981., str. 183-197., str. 183.

16 Triva, Siniša; Građansko procesno pravo I, Narodne novine, Zagreb, 1972. str. 1-700., str. 25.

2. 1. ZMPP - pojam odluke

Pojam strane odluke koja je podobna za priznanje, ZMPP određuje u čl. 86. koji se nalazi u poglavlju IV pod nazivom „Priznanje i izvršenje stranih odluka“, u dijelu o „Priznanju i izvršenju stranih sudskih odluka“ (čl. 86-96. ZMPP). U smislu čl. 86. st. 1. određen je pojam strane odluke, koji glasi „Strana sudska odluka izjednačuje se s odlukom suda BiH i proizvodi pravne učinke u BiH samo ako je prizna sud BiH.“ Pri tome je potpuno nebitan naziv te odluke, je li to presuda ili rješenje. Nadalje, neophodno je da se radi o odluci kojom se regulišu odnosi iz polja primjene ZMPP.¹⁷ ZMPP u čl. 86. st. 2. sadrži odredbu kojom nagodbu sklopljenu pred stranim sudom izjednačava sa stranom sudskom odlukom. Ovakav stav potvrđen je i odlukom Vrhovnog suda Federacije BiH „Pod stranom sudskom odlukom smatra se, kako proizilazi iz čl. 86. st. 2. navedenog zakona i poravnanje zaključeno pred sudom (sudsko poravnanje).¹⁸ Prema tome pod pojmom „odluke“ koja je podobna za priznanje razumiju se odluke stranog suda i odluke drugih nesudskih (upravnih) organa koje su po svojem statusu i učincima izjednačene sa sudskim odlukama po pravu države odluke.“¹⁹ Time je ZMPP dao pozitivan odgovor na pitanje, mogu li se pod sudskim odlukama razumjeti i odluke upravnih organa.²⁰ Temeljem ZMPP bračni predmeti su predmeti utvrđivanja postojanja ili nepostojanja braka, poništenja braka, razvoda braka (čl. 61. st. 1.). Na jednak način bračne predmete uređuje i Zakon o parničnom postupku FBiH (ZPP FBiH) u čl. 35.²¹

2.2. ZMPP - pretpostavke

Zakonodavstvom BiH predviđene su pozitivne i negativne pretpostavke. ZMPP kao pozitivnu pretpostavku za priznanje strane odluke normira

17 Ovaj zakon sadrži pravila o određivanju mjerodavnog prava za statusne, porodične i imovinske, odnosno druge materijalnopravne odnose s međunarodnim obilježjem. Ovaj zakon sadrži i pravila o nadležnosti sudova i drugih organa Bosne i Hercegovine za raspravljanje odnosa iz stava 1. ovog člana, pravila postupka i pravila za priznanje i izvršenje stranih sudskih i arbitražnih odluka (čl. 1. ZMPP).

18 Rješenje Vrhovnog suda FBiH, br. GŽ-3/01 od 29. 6. 2001. godine, Bilten sudske prakse Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine, Sarajevo, br. 2. juli-decembar, 2001., str. 17.

19 Sikirić, Hrvoje; Uredba (EZ) br. 2201/2003 i hrvatsko međunarodno privatno pravo, Zbornik prispjevku Evropski sodni prostor, z međnarodne znanstvene konference na Pravni fakulteti Univerze v Maribor, Maribor 2005., str. 31-61., str. 45-46.

20 Tomljenović, Vesna; Kako kvalificirati pojam strane sudske odluke? Zbornik Pravnog fakulteta „Vladimir Bakarić“ u Rijeci, br. 7. Rijeka, 1986., str. 171-192., str. 176.).

21 Zakon o parničnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine, Službene novine FBiH, br. 53/03. Stupio na snagu 5. novembra 2003. i Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku, Službene novine FBiH, br. 73/05 i 19/06. Za suđenje u sporovima radi utvrđivanja postojanja ili nepostojanja braka, poništenja braka ili razvoda braka (bračni sporovi), nadležan je, pored suda opće mjesne nadležnosti i sud na čijem su području bračni partneri imali posljednje zajedničko prebivalište.

pravomoćnost, a kao negativne povredu načela upuštanja u postupak, postojanje isključive nadležnosti suda u BiH, postojanje pravomoćno presuđene stvari organa u BiH, litispendenciju, povredu javnog poretka BiH, i naposljetku nepostojanje uzajamnosti. Iako nisu sve neophodne za priznanje odluka u bračnim predmetima, kao npr. uzajamnost,²² pretpostavke ćemo analizirati redosljedom kojim su navedene u zakonu.

2. 2. 1. Pravomoćnost

Autoritet, sigurnost i čvrstinu sudskim odlukama daje institucija pravomoćnosti, čijim sticanjem presuda stiče određena svojstva koja dotle nije imala (tzv. pravnu snagu), pravomoćnost je kvaliteta koju sudska odluka dobiva po sili zakona, *ex lege*, kad se za to ispune određene pretpostavke.²³ Kod instituta pravomoćnosti neophodno je praviti razliku između formalne i materijalne pravomoćnosti. Ukoliko se odluka ne može pobijati redovnim pravim lijekom, a u domaćem zakonodavstvu jedini redovni pravni lijek je žalba protiv presude (čl. 203. ZPP FBiH) i žalba protiv rješenja (čl. 233. ZPP FBiH), odluka stiče svojstvo formalne pravomoćnosti. Kada je u pitanju materijalna pravomoćnost, na nju sud pazi po službenoj dužnosti, a ona u stvari predstavlja načelo *ne bis in idem*.

Iz čl. 87. ZMPP jasno slijedi da je pravomoćnost pozitivna apsolutna pretpostavka za priznanje. Teret dokazivanja njenog postojanja je na podnosiocu zahtjeva za priznanje. Na njezino postojanje sud priznanja pazi po službenoj dužnosti. Ukoliko nije ispunjena pretpostavka pravomoćnosti prijedlog za priznanje strane odluke neće se odmah odbiti. Stranka će se pozvati da dostavi potvdu o pravomoćnosti na jednom od službenih jezika suda.²⁴ Ako stranka ne postupi po zahtjevu, ako dakle podnosilac zahtjeva na uspije dokazati da je odluka stekla svojstvo pravomoćnosti u državi porijekla, sud priznanja odbit će zahtjev za priznanje strane odluke kao neosnovan. Ovakvo stajalište zauzima i sudska praksa: „Kako se prema odredbi iz čl 87. Zakona o rješavanju sukoba zakona... strana sudska odluka može priznati ako je podnosilac zahtjeva za priznanje, uz tu odluku, podnio i potvrdu nadležnog organa o pravomoćnosti odluke, a kako u konkretnom, predlagač nije uz prijedlog priložio odluku nadležnog stranog suda o razvodu braka sa klauzulom pravomoćnosti – pozvan je rješenjem ovog suda od 12. aprila 2006. godine da dostavi stranu sudsku odluku prevedenu na jedan od jezika u službenoj upotrebi u BiH sa klauzulom pravomoćnosti. Predlagač u datom roku nije dostavio tražene dokumente. Kako je za priznanje strane sudske odluke, prema odredbi iz čl. 87. Zakona o rješavanju sukoba zakona.....neophodno da uz prijedlog bude priložena takva odluka sa klauzulom pravomoćnosti i kako predlagač takvu odluku nije priložio – prijedlog je odbijen.“²⁵

22 V. *supra*, Uzajamnost

23 Triva, op. cit. (fn. 16.), str. 523.

24 Čl. 6. ZPP FBiH - bosanski, hrvatski, i srpski jezik, a službena pisma su ćirilica i latinica.

25 Rješenje Kantonalnog suda u Bihaću, broj 001-0-V-06-000002. od 3. maja 2006. godine. Arhiv Kantonalnog suda u Bihaću.

2. 2. 2. Upuštanje u postupak

Jedno od temeljnih prava u postupku jeste pravo svake stranke da se izjasni o prijedlozima i zahtjevima suprotne stranke (čl. 5. ZPP FBiH). Upuštanje u postupak, onako kako je uređeno odredbom čl. 88. ZMPP jeste negativna pretpostavka jer njegova povreda u postupku u kojem je donesena odluka čije se priznanje zahtjeva dovodi do odbijanja zahtjeva za priznanje strane odluke.

Upuštanje u postupak, odnosno pravo na saslušanje je relativna pretpostavka za priznanje jer na njeno postojanje sud priznanja pazi na prigovor stranke protiv koje se priznanje zahtjeva. Prema odredbama čl. 88. ZMPP priznanje strane odluke će se odbiti ako se povodom prigovora lica protiv koga je ta odluka donesena utvrdi da ta osoba nije mogla učestvovati u postupku zbog nepravilnosti u postupku. Naročito će se smatrati da osoba protiv koje je donesena strana sudska odluka nije mogla učestvovati u postupku zbog toga što poziv, tužba ili rješenje kojim je započet postupak nije bilo lično dostavljeno, odnosno što uopšte nije ni pokušano lično, osim ako se na bilo koji način upustilo u raspravljanje o glavnoj stvari u prvostepenom postupku (čl. 88. ZMPP). Nadalje, sud priznanja je obavezan da utvrdi navedene nepravilnosti.

2. 2. 3. Isključiva nadležnost suda ili drugog organa u BiH

Strana sudska odluka neće se priznati ako u odnosnoj stvari postoji isključiva nadležnost suda ili drugog organa BiH (čl. 89. st. 1. ZMPP). Isključiva nadležnost suda BiH postoji kad je to ovim zakonom ili drugim zakonom izričito određeno (čl. 47. ZMPP).²⁶ Isključiva nadležnost domaćeg suda ima značaj relativne smetnje za priznanje strane sudske odluke donesene u bračnom sporu ukoliko tužitelj traži priznanje, a tuženi se tome ne protivi (čl. 89. st. 2. ZMPP). Iz navedenog čl. 89 slijedi da je isključiva međunarodna nadležnost prihvaćena u ZMPP kao apsolutna i negativna pretpostavka za priznanje. Prema tome, radi se o pretpostavci na čije postojanje sud pazi po službenoj dužnosti i ako utvrdi da ona postoji, odbit će priznanje strane odluke. Povreda pravila o isključivoj

26., „Isključiva nadležnost suda u Bosni i Hercegovini postoji prema ZMPP u sljedećim slučajevima; u sporovima povodom nekretnina koje se nalaze na domaćoj teritoriji (čl. 56.); u bračnim sporovima, u situacijama kada je tuženi bračni partner domaći državljanin s prebivalištem u Bosni i Hercegovini (čl. 61. st. 2.); u sporovima o utvrđivanju ili osporavanju očinstva ili materinstva, ukoliko je tuženo i dijete koje je domaći državljanin s prebivalištem ili boravištem u Bosni i Hercegovini (čl. 64. st. 2.); u sporovima o čuvanju i vaspitanju djece, ako su tuženi i dijete domaći državljani s prebivalištem u Bosni i Hercegovini (čl. 66. st. 2.); kod davanja dozvole za zaključenje braka u inostranstvu (ukoliko su oba podnosioca zahtjeva domaći državljani, ili ako je podnosilac zahtjeva maloljetni državljanin (čl. 70. st. 2.); raspravljanje nepokretne zaostavštine, ako se ona nalazi na domaćoj teritoriji (čl. 71. st. 1., čl. 72. st. 1., čl. 73. st. 1.); prilikom odlučivanja o zasnivanju i prestanku usvojenja, ukoliko je usvojenik domaći državljanin s prebivalištem u Bosni i Hercegovini (čl. 74. st. 1.); kod uspostavljanja starateljstva, ukoliko je štićenik domaći državljanin (čl. 75.); u slučaju proglašenja nestalih osoba umrlim, ukoliko je nestala osoba domaći državljanin (čl. 78.).“

međunarodnoj nadležnosti razlog je zbog kojeg se odbija prijedlog za priznanje strane sudske odluke.

2. 2. 4. Pravomoćno presuđena stvar i litispendencija

2. 2. 4. 1. Pravomoćno presuđena stvar (*res iudicata*)

Ukoliko je sud u BiH donio pravomoćnu odluku, ili je priznao odluku stranog suda koja je donesena u istoj stvari, onda ona predstavlja negativnu pretpostavku za priznanje strane odluke (čl. 91. ZMPP). U praksi to izgleda ovako: “U konkretnom slučaju podnositeljeva tužba radi razvoda braka odbačena je kao nedopuštena jer su sudovi

utvrdili da je o tužbenom zahtjevu podnositelja pravomoćno odlučeno presudom stranog suda, koja je u vanparničnom postupku, vođenim pred Općinskim sudom u Vukovaru, priznata te ima sve pravne učinke kao i pravomoćne presude donijete od strane sudova u Republici Hrvatskoj. Dakle, kad u postupku priznanja stranih sudskih odluka, koji se vodi po pravilima o vanparničnom postupku, sud donese pravomoćnu odluku tada ta priznata strana odluka ima učinak kao i sve druge presude donijete pred sudovima Republike Hrvatske. Što znači da će se u slučaju pokretanja parnice među istim strankama o zahtjevu o kojem je odlučeno priznatom stranom odlukom, raditi o presuđenoj stvari.”²⁷

2. 2. 4. 2. Litispendencija (*lis pendens*)

Dostavljanjem tužbe tuženom zasniva se trostrani procesnopravni odnos između suda, tužioca i tuženog, i od tog momenta parnica počinje teći, ona postoji, *lis pendet* - odatle se postojanje parnice naziva litispendencija.²⁸

Osnov litispendencije nalazi se u racionalnom funkcionisanju pravosuđa, u pravnoj sigurnosti stranaka i otklanjanju mogućnosti donošenja protivrječnih sudskih odluka,²⁹ i sprječavaju se eventualne pojave šikaniranja tuženog i zloupotrebe pojedinih procesnih ovlaštenja.³⁰ ZMPP je svojim odredbama riješio i pitanje litispendencije. Sud će zastati s priznanjem strane sudske odluke ako je pred sudom BiH u toku ranije pokrenuta parnica u istoj pravnoj stvari i među istim strankama, i to do pravomoćnog okončanja te parnice (čl. 90. st. 2. ZMPP). Ustanova litispendencije ima za svrhu da spriječi istovremeno vođenje dviju

27 Odluka Ustvanog suda Republike Hrvatske o odbijanju ustavne tužbe, br. U-III-3115/2005. od 30. oktobra 2007. godine

(<http://sljeme.usud.hr/usud/praksaw.nsf/Ustav/C12570D30061CE53C1257387002F0B14?OpenDocument>), (15. 11. 2023.)

28 Triva, op. cit. (fn. 16.), str. 332.

29 Rakić–Vodinić, Vesna; Palačković, Dušica; Litispendencija pred arbitražom i pred državnim sudom—sa osvrtom na sporove sa postjugoslovenskim stranim elementom, Pravni život—časopis za pravnu teoriju i praksu, Udruženje pravnika Srbije, br. 9-10, Beograd, 1994., str. 1361-1387., str. 1369.

30 Pak, Milan; Procesnopravna i materijalnopravna dejstva parnice izvan zemlje njenog pokretanja, Jugoslovenska revija za međunarodno pravo, 1-3, Beograd, 1974. str. 130-140., str. 130.

parnica o istom tužbenom zahtjevu među istim strankama.³¹

ZMPP uređuje situaciju istodobnog vođenja postupka pred domaćim i stranim sudom i određuje pretpostavke za postupanje domaćeg suda u takvoj situaciji. Sud u BiH će prekinuti postupak na zahtjev stranke ako je u toku spor pred stranim sudom u istoj pravnoj stvari i između istih stranaka, ukoliko je prvo pred stranim sudom pokrenut postupak, ako je u pitanju spor za čije suđenje ne postoji isključiva nadležnost suda u BiH, i ako postoji uzajamnost (čl. 80. ZMPP). Ako se postupak pred domaćim sudom u istoj stvari okonča pravomoćnom odlukom, onda će priznanje strane odluke morati da se odbije, na osnovu činjenice da se radi o već presuđenoj stvari.³² Kako se u čl. 80. normira da će se postupak prekinuti na zahtjev stranke, proizilazi da sud na litispendenciju ne pazi *ex offio*. I na ovom mjestu ZMPP je kontradiktoran, s obzirom da u čl. 80. upotrebljava termin „postupak“, a u čl. 90. „pokrenuta parnica.“ Međutim, prva radnja jeste podnošenje tužbe, čime se i pokreće postupak (čl. 53. st. 1. ZPP FBiH), a kako parnica počinje teći tek dostavljanjem tužbe tuženom na odgovor (čl. 60. st. 1. ZPP FBiH), opredijelili smo se za termin „pokrenuta parnica.“

2. 2. 5. Javni poredak

O tome, šta je javni poredak nema općeprihvaćene definicije. I dan danas se oko ovog instituta lome koplja. Pravna nauka i sudska praksa određuju šta je javni poredak, a osnov za to svojom nedorečenošću daje im sam zakonodavac. „Jedno pravo mučenje intelekta, u stvari, jedna kaučuk norma koja se može svakojako savijati, to je jedna magična riječ kojom pravnici označavaju najrazličitija pravila kada za njih ne mogu da nađu pravi osnov, uvijek kada se zapletu u teškoće, pravnici (civilisti i publicisti, zakonodavci i suci, praktičari i teoretičari) pozivaju u pomoć taj „čarobni“ javni poredak koji treba da ih oslobodi teškoća, nekada se taj paradoks dovodi do kraja kada ovaj pojam predstavlja jedan okvir bez ikakve sadržine.“³³

ZMPP ovom negativnom pretpostavkom štiti domaći pravni poredak, onda kada je strana odluka u suprotnosti s „Ustavom BiH utvrđenim osnovama društvenog uređenja.“ (čl. 91. ZMPP). ZMPP nije dao definiciju javnog poretka,³⁴

31 Vuković, Đuro; Litispendencija kod građanskopravnih stvari sa međunarodnim elementom, Godišnjak Pravnog fakulteta u Banja Luci, X, Banja Luka, 1986., str. 103-110., str. 103.

32 Živković, Mirko; Stanivuković, Maja; Međunarodno privatno pravo, opći dio, drugo izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Službeni glasnik, Beograd, 2006., str. 1-483., str. 408.

33 Perović, Slobodan; Sloboda ugovaranja obveznih odnosa i javni poredak, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 56, Posebni broj, 2006. str. 401-424., str. 404.

34 Švicarski zakonodavac ne definiše javni poredak, već samo navodi da se strano pravo neće primjenjivati, ako je protivno javnom poretku te zemlje (čl. 17. Švicarskog saveznog zakona). Mađarska uredba, također, ne definiše javni poredak, već samo navodi da će se u slučaju da je strano mjerodavno pravo nespojivo sa mađarskim poretkom, primjenjivati mađarsko pravo (Par. 7 mađarske Uredbe). Preuzeto iz Čolović, Vladimir: Odstupanja od redovne primene kolizionih normi („korekcije“ kolizionih normi) – potreba za drugačijim stavom, Institut za uporedno pravo, Strani pravni život, br. 3., Beograd, 2009., str. 27-48., str. 39-41.

za potrebe čl. 91. ZMPP upućuje na institut javnog poretka i u općim odredbama. Odredba čl. 91. ZMPP sadrži pravilo o procesnom javnom poretku. Njome se onemogućuje ostvarivanje učinaka stranih presuda, koji su nespojivi s osnovnim načelima pravnog poretka Bosne i Hercegovine.

Uporedna sudska praksa u pogledu instituta javni poredak zauzima različito shvatanje o tome šta predstavlja javni poredak kod priznanja stranih odluka donesenih u bračnim predmetima. Istina je da je sadržina javnog poretka promjenljiva u vezi vremena i prostora, da se mijenja ne samo od države do države, već i od generacije do generacije.³⁵ „Tako npr. Viši sud u Njemačkoj je odbio dati dozvolu da zaključi brak jednom Pakistancu koji je promijenio spol (bez obzira je li to prema njegovom nacionalnom pravu bilo moguće), jer je smatrao da je to protivno domaćem javnom poretku. Deset godina kasnije (u međuvremenu je stupio na snagu Zakon o pravima transseksualaca 1980.), sud u Njemačkoj je smatrao da se radi o povredi prava na slobodno zaključenje braka, kao osnovnog, ustavnog prava, ukoliko se ne dozvoli muškarcu iz Malezije koji je promijenio spol da kao žena stupi u brak.“³⁶ Na kraju možemo samo zaključiti da „javni poredak ne smije biti instrument „licemjerne cenzure“ stranog prava, već sredstvo da se u konkretnom slučaju izbjegne praktičan rezultat koji vrijeđa najviše principe domaćeg pravnog i društvenog poretka.“³⁷

Zbog svega ranije navedenog, razmatranje o javnom poretku završit ćemo podsjećanjem da je „još davne 1824. jedan engleski sudac vrlo slikovito prisposodio javni poredak s divljim konjem opisujući da je to veoma divlji konj za kojeg, kada ga jednom osedlate, nikada ne znate kamo će vas odnijeti. Može vas odvesti od pouzdanog prava. Na njega se poziva samo ako sve ostalo propadne. Jedan drugi engleski sudac, lord Denning, skoro sto pedeset godina kasnije, dovršit će ovu definiciju, utvrdivši: s dobrim jahačem u sedlu, taj divlji konj može se držati pod kontrolom.“³⁸

2. 2. 6. Uzajamnost

Primijenjeno na priznanje stranih odluka, znači da se domaćem sudu, koji priznaje stranu odluku, stavlja u zadatak, da u konkretnom slučaju provjeri da li strana država, stvarno priznaje presude naših sudova.³⁹ Pozivom na ovo načelo jedna država čini zavisnim svoje postupanje prema državljanima druge države od

35 Blagojević, Borislav; Međunarodni javni poredak u međunarodnom privatnom pravu, Arhiv za pravne i društvene nauke, 1-2, Beograd, 1945., str. 36-46., str. 46.

36 Duraković, Anita; Pretpostavke i posljedice primjene instituta „Javni poredak“ u međunarodnom privatnom pravu, Pravna riječ, Udruženje pravnika republike Srpske, br. 20., Banja Luka, 2009., str. 773-785., str. 778-779.

37 Muminović, Edin, Međunarodno privatno pravo, Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, 2006., str. 1-275. str. str. 108-109.

38 Sikirić, Hrvoje; Javni poredak kao razlog za poništaj pravorijeka, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 59, (2-3), Zagreb 2009., str. 225-268., str. 226.

39 Alagić, Dubravka; Reciprocitet kod izvršavanja stranih presuda, Godišnjak Pravnog fakulteta u Sarajevu, IV, 1956., str. 9-21., str. 20.

postupanja te države prema njenim državljanima.⁴⁰ ZMPP poznaje uzajamnost kao negativnu relativnu pretpostavku za odbijanje priznanja. Naime, čl. 92. st. 1. ZMPP određuje da se strana sudska odluka neće priznati ako ne postoji uzajamnost. ZMPP je izričito naveo u čl. 92. st. 2. za koje slučajeve se ne traži postojanje uzajamnosti. Nepostojanje uzajamnosti nije smetnja za priznanje strane sudske odluke donesene u bračnim predmetima, sporovima utvrđivanja i osporavanja očinstva ili materinstva, i ako priznanje traži domaći državljanin.⁴¹

2. 2. 7. Priznanje odluke o osobnom statusu

2. 2. 7. 1. Priznanje odluke o osobnom statusu državljana Bosne i Hercegovine

Pod pojmom osobnog statusa razumjevaju se svi oni pravni predmeti koji se tiču pravne osobnosti i raznih oblika sposobnosti, te općenito osobnog položaja pravnog subjekta u pravnim odnosima s drugim subjektima. Statusni predmeti prema odredbama ZMPP su oduzimanje i vraćanju poslovne sposobnosti (čl. 14.); starateljstvo (čl. 15); proglašenje nestale osobe umrlom i dokazivanje smrti (čl. 16.); bračni predmeti (dozvola za stupanje u brak maloljetne osobe, postojanje/nepostojanje braka, poništenje, razvod braka (čl. 32-36); lični odnosi bračnih partnera (čl.38.); roditeljsko staranje (čl. 39.); očinstvo i materinstvo (čl. 41. i 43.); usvojenje (čl. 44.).

Odredbom čl. 93. ZMPP statuirana je jedna specifična pretpostavka za priznanje odluka donesenih u predmetima koji se tiču osobnog statusa državljana BiH, u situaciji u kojoj je prema odredbama ZMPP trebalo primijeniti pravo BiH, upravo ovom pretpostavkom uvodi se specifičan sistem meritorne kontrole takvih stranih odluka s nastojanjem da se u osobnim predmetima domaćih državljana (posredno) osigura primjena domaćeg materijalnog prava.⁴² Naime, kad se radi o osobnom statusu domaćih državljana, sud u BiH priznat će stranu odluku i u situaciji kada je primijenjeno strano pravo, ali pod uvjetom da ta odluka bitno ne odstupa od prava BiH. Kako se utvrđuje da odluka bitno ne odstupa od prava BiH? Jedina mogućnost za utvrditi takvo nešto jeste kroz utvrđivanje sadržaja stranog prava. Utvrđivanje sadržaja stranog prava, nije ništa drugo do meritorno ispitivanje strane odluke. Primjena ove odredbe u suprotnosti je s rješenjima sadržanim u Uredbi Brisel II ter i predstavlja prepreku slobodi kretanja odluka. Domaći zakonodavac i te kako treba imati na umu da je ovaj sistem priznanja napušten, te da je izričito zabranjen na području EU. Prema tome, polazeći od ovih činjenica, a naročito pravne sigurnosti i povjerenja među pravnim sistemima, u pravnom sistemu BiH primjeni ove odredbe ne bi trebalo biti mjesta.

40 Sajko, Krešimir; Neka pitanja u vezi s uzajamnošću i odmazdom u međunarodnom privatnom pravu, Naša zakonitost – časopis za pravnu teoriju i praksu, Godina XXI, br. 5., rujan-listopad, Zagreb, 1967., str. 431-439., str. 431.

41 V. *supra*, Umjesto zaključka

42 Dika; Knežević; Stojanović, op. cit. (fn. 10.), str. 310.

3. Evropska unija

Donošenjem Uredbe Brisel II ter koja ima obavezujuću primjenu u svim državama članicama „pokazuje se da se porodičnopravna pitanja smatraju bitnim dijelom evropske integracije i da su države članice, unatoč značajnim razlikama između materijalnopravnih, kolizijskopravnih i jurisdikcijskih rješenja nacionalnih poredaka, u stanju da se sporazumiju o jednoobraznim pravilima koja se odnose na neka od najvažnijih porodičnopravnih pitanja u predmetima s međunarodnim obilježjem.⁴³ Uzajamno povjerenje u pravosuđe opravdava načelo da odluke u bračnim predmetima donesene u jednoj državi članici budu priznate u svim državama članicama bez potrebe za bilo kakvim postupkom za priznanje (T. 54. Uvodnog dijela Uredbe Brisel II ter).

Prema tome, Uredba Brisel II ter zasniva se na načelu uzajamnog priznanja, a pretpostvake zbog kojih se odbija priznanje ovih odluka svedene su na minimum. One su taksativno navedene u čl. 38., što znači da se na druge razloge ne može pozivati, a što proizilazi i iz T. 56. njenog Uvodnog dijela. Uredba Brisel II ter svojim rješenjima omogućava da fizička osoba s prebivalištem u jednoj državi članici može u drugoj državi članici ostvariti pravo koje joj je priznato u državi članici u kojoj ima prebivalište. U postupku priznanja stranih odluka primjenjuje se sistem ograničene kontrole, a izričito je zabranjeno ispitivanje sadržaja strane odluke.

3. 1. Uredba Brisel II ter (*ratione materiae, ratione temporis i ratione loci*)

Uredba Brisel II ter se primjenjuje u građanskim predmetima, odnosno predmetima razvoda, rastave ili poništenja braka (čl. 1. st. 1.). Uredba Brisel II ter u čl. 2. sadrži autonomne definicije pojmova koje koristi, a za potrebe ovog rada najznačajniji pojam je „Odluka“ koji 4. the term ‘judgment’ shall mean a divorce, legal separation or marriage annulment, as well as a judgment relating to parental responsibility, pronounced by a court of a Member State, whatever the judgment may be called, including a decree, order or decision; podrazumijeva odluku o razvodu, rastavi ili poništenju braka, koju je donio sud države članice, bez obzira na naziv odluke, kao presude ili rješenja.

Uredba Brisel II ter primjenjuje se samo na pokrenute sudske postupke, na autentične isprave koje su službeno sastavljene ili upisane u registar te na sporazume upisane u registar 1. augusta 2022. ili nakon tog datuma. Uredba Brisel II bis i dalje se primjenjuje na odluke donesene u sudskim postupcima koji su pokrenuti, na autentične isprave koje su službeno sastavljene ili upisane u registar te na sporazume koji su postali izvršivi u državi članici sklapanja prije 1.

43 Jänterä-Jareborg Maarit: Marriage Dissolution in an Integrated Europe: The 1998 European Union Convention on Jurisdiction and the Recognition and Enforcement of Judgments in Matrimonial Matters (Brussels II Convention), Yearbook on Private International Law, Edited by: Petar Šarčević, Paul Volken, Volume I, 1999., pp 1-36., pp. 2.

augusta 2022., a obuhvaćeni su područjem primjene te uredbe (čl. 100.).

Podložno članu 100. stavu 2. ove Uredbe, Uredba Brisel II bis stavlja se izvan snage od 1. augusta 2022. godine (čl. 104. st. 1.). Ova Uredba primjenjuje se od 1. augusta 2022., osim članova 92., 93. i 103., koji se primjenjuju od 22. jula 2019. godine (čl. 105. st. 2.). Ova je Uredba u cijelosti obavezujuća i izravno se primjenjuje u državama članicama u skladu s Ugovorima (čl. 105.).

3. 2. Odluka u bračnim predmetima

Čl. 2. Uredbe Brisel II ter je definicionog karaktera, kojim se određuju autonomne definicije pojmova. Sukladno odredbi Uredbe Brisel II ter sadržanoj u čl. 1. st. 1. pojam bračni predmeti obuhvata razvod braka, rastavu i poništenje braka. U polje primjene bračnih predmeta ne ulaze vjerski postupci. Primjerice, isključeni su iz polja primjene GET – postupak jevrejskog rabina ili repudijacija u konzulatu države članice.⁴⁴ Prema tome, pojam odluke odnosi se samo na odluke kojima se izriče razvod, rastava ili poništenje braka, odnosno pozitivne odluke. Na odluke kojima se odbija zahtjev u bračnom postupku, što je istina vrlo rijedak slučaj kod razvoda ili rastave, ali nije isključeno kad se traži poništenje braka, ne odnose se odredbe o priznanju.⁴⁵ Odluke u bračnim predmetima mogu biti donesene u građanskom postupku, upravnom postupku, ali ne i u vjerskom postupku, koji postupci zbog povećane imigracije u Uniju nisu rijetki, posebno kod islamske i hinduističke vjerske zajednice.⁴⁶

Nadalje, jedno od pitanja u vezi odredbi Uredbe Brisel II ter jeste i pitanje istospolnih brakova i registriranog partnerstva. Naime, odredbe Uredbe Brisel II ter analiziraju se na način da se odnose samo na formalne veze kakvu čini brak, a da u njeno polje primjene ne ulaze neformalne veze.⁴⁷ Privatnopravne odluke koje u državi odluke nemaju od državne vlasti priznat konstitutivan učinak ne mogu biti priznate po odredbama Uredbe.⁴⁸ Prema tome, ne smatraju se odlukama u

44 Magnus, Ulrich; Mankowski, Peter: Brussels IIbis regulation, European Commentaries on private International Law, Munich: Sellier European Law Publishers, 2012., str. 1-505., str. 55.

45 Sikirić, Hrvoje: Bračni predmeti prema Uredbi vijeća (EZ) br. 2201/2003 od 27. studenoga 2003. o nadležnosti i priznanju i ovrši odluka u bračnim predmetima i predmetima roditeljske odgovornosti i o ukidanju Uredbe (EZ) br. 1347/2000., Europsko obiteljsko pravo (ur. Korać Graovac Aleksandra; Majstorović, Irena), Narodne novine d. d. Zagreb 2013., str. 203-230., str. 205-206.

46 Borrás, Alegría, Explanatory Report on the Convention, drawn up on the basis of Article K.3 of the Treaty on European Union, on Jurisdiction and the Recognition and Enforcement of Judgments in Matrimonial Matters (approved by the Council on 28 May 1998), Official Journal of the European Communities, C 221/27, 16. 7. 1998., T. 20. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:51998XG0716&from=EN> (14. 10. 2023.)

47 Magnus, Mankowski, op. cit. (fn. 44.) str. 57.

48 Sikirić, Hrvoje: Uredba Vijeća (EZ) br. 1347/2000. od 29. svibnja 2000. o nadležnosti i priznanju i ovrši odluka u bračnim predmetima i predmetima roditeljske odgovornosti za zajedničku djecu

smislu Uredbe Brisel II bis odluke koje je neki rabin za bračne partnere židovske zajednice donio u državi članici.⁴⁹

3.3. Pretpostavke za odbijanje priznanja odluka u bračnim predmetima prema Uredbi Brisel II ter

Temeljno načelo Uredbe Brisel II ter jeste da se priznanje odluka donesenih u državi članici temelji na načelu međusobnog povjerenja, a pretpostavke za nepriznanje se svode na minimum (T. 55. Uvodnog dijela).

Uredba Brisel II ter u čl. 38. normira sljedeće pretpostavke za odbijanje priznanja odluke u bračnim predmetima: 1. ako je takvo priznanje očito u suprotnosti s javnim poretком државе članice u kojoj se traži priznanje (*ordre public; public policy; öffentliche Ordnung*); 2. ako je donesena u odsutnosti tuženog, a tuženom nije dostavljen podnesak kojim je pokrenut postupak ili ekvivalenti podnesak nije bio dostavljen u određenom vremenskom periodu i na takav način da mu je bilo onemogućeno pripremiti svoju odbranu, osim ako se utvrdi da je tuženi nedvosmisleno prihvatio odluku; 3. ako je nespojiva s odlukom donesenom u postupku između istih stranaka u državi članici u kojoj se traži priznanje; 4. ako je nespojiva s ranijom odlukom donesenom u drugoj državi članici ili u državi koja nije država članica između istih stranaka, pod uvjetom da ranija odluka ispunjava uvjete za priznanje u državi članici u kojoj se traži priznanje.

3. 3. 1. Javni poredak

Dok sudovi svake државе članice s gledišta svojeg prava utvrđuju sadržaj svojega nacionalnog javnog poretка, odnosno s gledišta evropskog prava što zahtjeva evropski javni poredak, granice i jednog i drugog koncepta utvrđuje u svojim tumačenjima Sud EU jer se radi o tumačenju uredbe kao jednog od izvora evropskog prava, a za čije je tumačenje on nadležan.⁵⁰

Uredba Brisel II ter određuje da će se priznanje odluke u bračnim predmetima odbiti ako je takvo priznanje „očito“ u suprotnosti s javnim poretком државе članice u kojoj se traži priznanje (čl. 38. st. 1.). Riječ „očito“ naznačuje sucu da se ustanovom javnog poretка služi oprezno i samo u jasnim slučajevima

bračnih drugova – pravila o priznanju i ovrsi, opće i prelazne odredbe, Zbornik Pravnog fakulteta Zagreb, Zagreb, 2004., br. 54 (3-4), str. 498-541., str. 492.

49 Ibid.

50 Sikirić, Hrvoje; Razlozi za odbijanje priznanje i ovrhe sudskih odluka po Uredbi Vijeća (EZ) br. 44/2001 od 22. prosinca 2000. o sudskoj nadležnosti i priznanju i ovrhi odluka u građanskim i trgovačkim predmetima, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 60. br. 1., Zagreb 2010., str. 45-100., str. 64.

suprotnosti s javnim poretom.⁵¹ Učinak primjene strane odluke u konkretnom slučaju treba da je u očitoj suprotnosti s temeljnim principima domaćeg prava da bi se odbilo priznanje te odluke.⁵² Ovaj kriterij sužava manevarski prostor države članice kod donošenja odluke o odbijaju priznanja strane presude, i to iz razloga što ista država članica mora konkretizirati pojam „očito protivno.“⁵³ Presude Suda EU mogle bi služiti kao čvrsto uporište za sudove država članica u pogledu konkretizacije ovog uvjeta.⁵⁴

Pozivanje na materijalni javni poredak ograničeno je čl. 70. Uredbe Brisel II ter prema kojem priznanje odluke ne može biti odbijeno zbog toga što pravo države članice u kojoj se traži to priznanje, neće dopustiti razvod, rastavu ili poništenje braka prema istim činjenicama. Pozivanje na procesni javni poredak ograničeno je čl. 69. kojim se zabranjuje preispitivanje nadležnosti suda države članice u kojoj je odluka donijeta. Ovakvo stajalište zauzeto je u evropskoj praksi pri tumačenju istog pravila sadržanog u Uredbi Brisel II bis (čl. 24. i 25.). „Nadležnost suda države članice u kojoj je odluka donesena ne smije se preispitivati. Javni poredak normiran u čl. 22. st. 1. i čl. 23. st. 1. ne može se primjenjivati na nadležnost normiranu u čl. 3. do 14.“⁵⁵

3. 3. 2. Upuštanje u postupak

Priznanje odluke u bračnim predmetima odbit će se ako tuženom koji se nije upustio u postupak, podnesak kojim je pokrenut postupak ili ekvivalenti podnesak nije bio dostavljen u određenom vremenskom periodu i na takav način da mu je bilo moguće pripremiti svoju odbranu, osim ako se utvrdi da je tuženi nedvosmisleno prihvatio odluku (čl. 38. st. 2. Uredbe Brisel II ter).

U praksi Suda EU najučestalije se poziva na ovu pretpostavku pri odbijanju priznanja strane odluke.⁵⁶ Razlog zbog kojeg se odbija priznanje strane odluke mora biti takav da onemogućuje upuštanje u postupak tuženog iz razloga jer mu podnesak nije pravovremeno dostavljen, izuzev ako je on nedvosmisleno prihvatio odluku. Postavlja se pitanje, šta znači da je tuženi nedvosmisleno prihvatio odluku. U Izvješčaju uz Briselsku konvenciju iz 1998. godine navodi se

51 Matić, Željko; Međunarodno privatno pravo—posebni dio, izabrana poglavlja, Zagreb, 1982., str. 1-233., str. 109.

52 Duraković, Anita; Institut „Javni poredak“ u konvencijskom međunarodnom privatnom pravu i komunitarnom pravu Europske unije, Zbornik Radova Aktualnosti građanskog i trgovačkog zakonodavstva i pravne prakse, Pravni fakultet Sveučilišta u Mostaru i Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu, br. 6., Mostar 2008., str. 505-516., str. 508.

53 Kecskés, László; Kolos, Kovács; Župan, Mirela; Javni poredak u nacionalnom i europskom međunarodnom privatnom i procesnom pravu, Suvremeni pravni izazovi: EU – Mađarska – Hrvatska (ur. Župan, Mirela; Vinković, Mario), Pravni fakultet Sveučilišta u Pečuhu i Pravni fakultet Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku, Pečuh – Osijek, 2012., str. 437-466., str. 446.

54 Ibid.

55 C-168/08 - Laszlo – Hadady v Csilla Marta Mesko (T. 12.). <https://eur-lex.europa.eu/> (2. 11.2023.)

56 Borrás, op.cit. /fn. 46.), T. 70

primjer za ovaj slučaj, i to zaključenje novog braka.⁵⁷ Prema tome, kao razlog za nepriznanje strane odluke nije od značaja formalna dostava, već dostava sukladno kojoj tuženi nije mogao pripremiti svoju odbranu.

Uredba nije dala odgovor na pitanje šta je to podnesak, već je o tome šta se smatra podneskom kojim se započinje postupak ili ekvivalentni podnesak odgovorio Sud EU. Zauzeo je stajalište da „Podnesak ili podnesci koji su valjano i pravovremeno dostavljeni tuženom kako bi mu se omogućilo da iznese svoja prava prije donošenja odluke u državi porijekla.“⁵⁸

3. 3. 3. Nespojivost odluke s odlukom donesenom u postupku između istih stranaka u državi u kojoj se traži priznanje

Priznanje odluke u bračnim predmetima odbit će se ako je nespojiva s odlukom donesenom u postupku između istih stranaka u državi članici u kojoj se traži priznanje (čl. 38. st. 3. Uredbe Brisel II ter). Nije odlučno je li odluka koja je donesena u državi članici u kojoj se priznanje traži, donesena ranije ili poslije odluke čije se priznanje traži, ne zahtjeva se postojanje objektivnog identiteta između tih odluka, npr. jednom odlukom se brak razvodi, a drugom odlukom se brak rastavlja, već je dovoljno da postoji subjektivni identitet, odnosno da su odluke donesene između istih stranaka.⁵⁹

3. 3. 4. Nespojivost s ranijom odlukom

Prema čl. 38. st. 4. Uredbe Brisel II ter priznanje će se odbiti ako je odluka čije se priznanje zahtjeva nespojiva s ranijom odlukom koja je u drugoj državi članici ili u nekoj trećoj državi donesena između istih stranaka, pod uvjetom da ranija odluka ispunjava pretpostavke (uvjete) za priznanje u državi članici u kojoj se priznanje traži.

Za razliku od prethodnog slučaja nespojivosti, u ovom slučaju relevantan je vremenski trenutak u kojem je odluka čije se priznanje traži donesena. Ta odluka mora biti donesena nakon što je u državi članici ili u nekoj trećoj državi već donesena između istih stranaka. Niti u ovom slučaju ne traži se postojanje objektivnog identiteta između odluka.

4. Umjesto zaključka

S jedne strane, kako bi se osiguralo jedno od temeljnih prava, sloboda kretanja osoba, omogućena su u okviru EU jedinstvena pravila kojima se određuje ne samo nadležnost organa pojedine jurisdikcije ili pravo koje je mjerodavno za

⁵⁷ Ibid.

⁵⁸ C-474/93 Hengst Import BV v Anna Maria Campese (T. 19.) <https://eur-lex.europa.eu/> (2. 11.2023.)

⁵⁹ Sikirić, op. cit. (fn. 19.), str. 51.

razvod braka i rastavu, već i pravila o priznanju odluka donesenih u jednoj državi članici u drugu državu članicu. S druge pak strane, BiH se ubraja u grupu zemalja koje imaju kodificirane norme o međunarodnom privatnom pravu u okviru kojih se uređuje i institut priznanja stranih odluka. Međutim, za razliku od rješenja sadržanih u evropskim propisima koji su usmjereni ka slobodi kretanja odluka, dok se pretpostvake za odbijanje priznanja stranih odluka svode na minimum, dotle se kod nas primjenjuje široka lepeza istih, ono što je zabranjeno u EU, i te kako je dozvoljeno u BiH.

Analiza rješenja sadržanih u ZMPP i Uredbi Brisel II ter pokazuju da u cjelokupnoj materiji koja se razmatra u ovom radu, usklađenost između evropskih rješenja i internih rješenja postoji u manjem obimu. Krenimo redom. Temeljem odredaba Uredbe Brisel II ter i ZMPP sa aspekta pravila o pojmu odluke, možemo istaći da su ta pravila izjednačena. Razlika postoji u polju primjene. Međutim, to je i za očekivati. ZMPP ima šire polje primjene u odnosu na Uredbu Brisel II ter koja uređuje samo one odluke koje su donesene u bračnim predmetima i predmetima roditeljske odgovornosti.

I prema Uredbi Brisel II ter i ZMPP priznanje odluke odbit će se ako je u suprotnosti s javnim poretom. Sasvim opravdano javni poredak ima svoje mjesto u rješenjima ZMPP i Uredbe Brisel II ter kao pretpostavka zbog koje se odbija priznanje strane odluke u bračnim predmetima. Sljedeća pretpostavka odnosi se na upuštanje tuženog u postupak. Naime uredba uređuju pravovremeno dostavljanje i dostavljanje kojim se strankama onemogućuje priprema za odbranu, dok domaći zakonodavac uređuje pravilnost dostavljanja. Nadalje, priznanje strane odluke prema Uredbi Brisel II ter odbit će se zbog nespojivosti s odlukom koja je donesena između istih stranaka u državi u kojoj se podnosi prijedlog za priznanje, i dok ZMPP za razliku od rješenja sadržanih u uredbi predviđa postojanje pravomoćne odluke, dotle Uredba Brisel II ter svojim rješenjima predviđa postojanje subjektivnog identiteta između dviju odluka, ali ne i objektivnog. Naredna pretpostavka za odbijanje priznanja odluka jeste nespojivost s ranijom odlukom. Ovu pretpostavku sadrže i Uredba Brisel II ter i ZMPP.

Očigledno je sljedeće, Uredba Brisel II ter pretpostavke svodi na minimum, a kada je u pitanju BiH, onda se radi o širokoj lepezi pretpostvki. Na ovom mjestu ćemo istaknuti uzajamnost, koja se doduše ne traži u bračnim predmetima, ali je pretpostavka koja je zastarjela i prevaziđena u današnjim uslovima prometa roba i usluga, a naročito osoba. Napuštena je prilikom reforme u susjednim zemljama, jedino kod nas ima svoje mjesto u zakonu. Nadalje, dok Uredba Brisel II ter predviđa načelo automatskog priznanja stranih odluka, odnosno *ipso iure*, dotle ZMPP normira provođenje posebnog postupka priznanja, odnosno delibacionog postupka i primjenu sistema ograničene kontrole. Ali, kad se radi o osobnom statusu domaćih državljana, sud u BiH priznat će stranu sudsku odluku i u situaciji kada je primijenjeno strano pravo, ali pod uvjetom da ta odluka bitno ne odstupa od prava BiH.

Zbog toga se postavlja pitanje da li se zaista primjenjuje sistem ograničene kontrole? Sporna je odredba sadržana u čl. 93. ZMPP koja glasi „Ako je pri odlučivanju o osobnom stanju (statusu) državljanina BiH trebalo po ovom zakonu primijeniti pravo BiH, strana sudska odluka priznat će se i kad je primijenjeno strano pravo ako ta odluka bitno ne odstupa od prava BiH koje se primjenjuje na takav odnos.“ Upravo iz ove odredbe jasno proizilazi da sistemu ograničene kontrole nema mjesta kada je u pitanju osobni status domaćeg državljanina. Kako se utvrđuje da odluka bitno ne odstupa od prava BiH? Jedina mogućnost za utvrditi takvo nešto jeste kroz utvrđivanje sadržaja stranog prava. Utvrđivanje sadržaja stranog prava, nije ništa drugo do meritorno ispitivanje strane odluke.

Prilikom eurointegracijskog procesa BiH, domaći zakonodavac i te kako treba imati na umu da je ovaj sistem priznanja napušten, da je izričito zabranjen na području EU. Prema tome, polazeći od razloga pravne sigurnosti i povjerenja među pravnim sistemima, u pravnom sistemu BiH mjesta treba biti samo za sistem ograničene kontrole.

Literatura

Knjige/članci

1. Alagić, Dubravka; Reciprocitet kod izvršavanja stranih presuda, Godišnjak Pravnog fakulteta u Sarajevu, IV, 1956., str. 9.-21.
2. Blagojević, Borislav; Međunarodni javni poredak u međunarodnom privatnom pravu, Arhiv za pravne i društvene nauke, 1-2, Beograd, 1945., str. 36-46.
3. Bordaš, Bernadet: Porodičnopravni odnosi u međunarodnom privatnom pravu, Forum, Novi Sad, 2000., str. 1 – 263.
4. Čolović, Vladimir: Odstupanja od redovne primene kolizionih normi („korekcije“ kolizionih normi) – potreba za drugačijim stavom, Institut za uporedno pravo, Strani pravni život, br. 3., Beograd, 2009., str. 27.-48.
5. Dika, Mihajlo; Knežević, Gašo; Stojanović, Srđan; Komentar zakona o Međunarodnom privatnom i procesnom pravu, Nomos, Beograd, 1991., str. 1.-360.
6. Duraković, Anita; Pretpostavke i posljedice primjene instituta „Javni poredak“ u međunarodnom privatnom pravu, Pravna riječ, Udruženje pravnika republike Srpske, br. 20., Banja Luka, 2009., str. 773-785.
7. Duraković, Anita: Institut „Javni poredak“ u konvencijskom međunarodnom privatnom pravu i komunitarnom pravu Europske unije, Zbornik Radova Aktualnosti građanskog i trgovačkog zakonodavstva i pravne prakse, Pravni fakultet Sveučilišta u Mostaru i Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu, br. 6., Mostar 2008., str. 505.-516.
8. Jäntherä-Jareborg Maarit: Marriage Dissolution in an Integrated Europe: The 1998 European Union Convention on Jurisdiction and the Recognition and Enforcement of Judgments in Matrimonial Matters (Brussels II Convention),

- Yearbook on Private International Law, Edited by: Petar Šarčević, Paul Volken, Volume I, 1999., str. 1.-36.
9. Kecskés, László; Kolos, Kovács; Župan, Mirela: Javni poredak u nacionalnom i europskom međunarodnom privatnom i procesnom pravu, Suvremeni pravni izazovi: EU – Mađarska – Hrvatska (ur. Župan, Mirela: Vinković, Mario), Pravni fakultet Sveučilišta u Pečuhu i Pravni fakultet Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku, Pečuh – Osijek, 2012., str. 437.-466.
 10. Magnus, Ulrich; Mankowski, Peter: Brussels IIbis regulation, European Commentaries on private International Law, Munich : Sellier European Law Publishers, 2012., str. 1.-505.
 11. Matić, Željko; Međunarodno privatno pravo–posebni dio, izabrana poglavlja, Zagreb, 1982., str. 1 – 233.
 12. Pak, Milan; Procesnopravna i materijalnopravna dejstva parnice izvan zemlje njenog pokretanja, Jugoslovenska revija za međunarodno pravo, 1-3, Beograd, 1974. str. 130.-140.
 13. Perović, Slobodan; Sloboda ugovaranja obveznih odnosa i javni poredak, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 56, Posebni broj, 2006. str. 401.-424.
 14. Rakić–Vodinelić, Vesna; Palačković, Dušica; Litispendencija pred arbitražom i pred državnim sudom–sa osvrtom na sporove sa postjugoslovenskim stranim elementom, Pravni život–časopis za pravnu teoriju i praksu, Udruženje pravika Srbije, br. 9-10, Beograd, 1994., str. 1361-1387.
 15. Sajko, Krešimir; Neka pitanja u vezi s uzajamnošću i odmazdom u međunarodnom privatnom pravu, Naša zakonitost – časopis za pravnu teoriju i praksu, Godina XXI, br. 5., rujan–listopad, Zagreb, 1967., str. 431.-439.
 16. Sikirić, Hrvoje; Javni poredak kao razlog za poništaj pravorijeka, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 59, (2–3), Zagreb 2009., str. 225-268.
 17. Sikirić, Hrvoje; Bračni predmeti prema Uredbi vijeća (EZ) br. 2201/2003 od 27. studenoga 2003. o nadležnosti i priznanju i ovrši odluka u bračnim predmetima i predmetima roditeljske odgovornosti i o ukidanju Uredbe (EZ) br. 1347/2000., Europsko obiteljsko pravo (ur. Korać Graovac Aleksandra; Majstorović, Irena), Narodne novine d. d. Zagreb 2013., str. 203-230.
 18. Sikirić, Hrvoje; Uredba Vijeća (EZ) br. 1347/2000. od 29. svibnja 2000. o nadležnosti i priznanju i ovrši odluka u bračnim predmetima i predmetima roditeljske odgovornosti za zajedničku djecu bračnih drugova – pravila o priznanju i ovrši, opće i prelazne odredbe, Zbornik Pravnog fakulteta Zagreb, Zagreb, 2004., br. 54 (3-4), str. 498.-541., str. 492.
 19. Sikirić, Hrvoje; Razlozi za odbijanje priznanje i ovrhe sudskih odluka po Uredbi Vijeća (EZ) br. 44/2001 od 22. prosinca 2000. o sudskoj nadležnosti i priznanju i ovrši odluka u građanskim i trgovačkim predmetima, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 60. br. 1., 2010, str. 45.-100.
 20. T. C. Hartley; Osnovi prava Europske zajednice: Uvod u ustavno i upravno pravo Europske zajednice, Magistrat Sarajevo, Sarajevo 1998.str. 1-518.

21. Tomljenović, Vesna; Kako kvalificirati pojam strane sudske odluke? Zbornik Pravnog fakulteta „Vladimir Bakarić“ u Rijeci, br. 7. Rijeka, 1986., str. 171.-192.
22. Vuković, Đuro: Pravomoćnost (konačnost) stranih sudskih odluka kao pretpostavka za njihovo priznanje i izvršenje, Godišnjak Pravnog fakulteta Banja Luka, br. 5. Banja Luka 1981., str. 183.-197.
23. Vuković, Đuro; Litispendencija kod građanskopravnih stvari sa međunarodnim elementom, Godišnjak Pravnog fakulteta u Banja Luci, X, Banja Luka, 1986., str. 103.-110.

Propisi/sudska praksa/web stranice:

1. Bilten sudske prakse Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine, Sarajevo, br. 2. juli-decembar, 2001
2. Borrás, Alegría, Explanatory Report on the Convention, drawn up on the basis of Article K.3 of the Treaty on European Union, on Jurisdiction and the Recognition and Enforcement of Judgments in Matrimonial Matters (approved by the Council on 28 May 1998), Official Journal of the European Communities, C 221/27, 16. 7. 1998., T. 50. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:51998XG0716&from=EN>
3. C-168/08 - Laszlo – Hadady v Csilla Marta Mesko (T. 12.). <https://eur-lex.europa.eu/>
4. C-474/93 Hengst Import BV v Anna Maria Campese (T. 19.) <https://eur-lex.europa.eu/>
5. Rješenje Vrhovnog suda FBiH, br. Gž-3/01 od 29. 6. 2001. godine, Bilten sudske prakse Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine, Sarajevo, br. 2. juli-decembar, 2001.
6. Rješenje Kantonalnog suda u Bihaću, broj 001-0-V-06-000002. od 3. svibnja 2006. godine. Arhiv Kantonalnog suda u Bihaću.
7. Odluka Ustvanog suda Republike Hrvatske o odbijanju ustavne tužbe, br. U-III-3115/2005. od 30. oktobra 2007.
(<http://sljemec.usud.hr/usud/praksa.w.nsf/Ustav/C12570D30061CE53C1257387002F0B14?OpenDocument>)
8. Uredba Vijeća (EU) 2019/1111 od 25. juna 2019. o nadležnosti, priznanju i izvršenju odluka u bračnim predmetima i predmetima povezanim s roditeljskom odgovornošću te o međunarodnoj otmici djece, OJ L 178, 2.7.2019
9. Zakon o rješavanju sukoba zakona s propisima drugih zemalja u određenim odnosima, Službeni list SFRJ, br. 43/82. i 72/82
10. Zakon o parničnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine, Službene novine FBiH, br. 53/03., 73/05 i 19/06.
11. http://ec.europa.eu/archives/emu_history/documents/treaties/rometreaty2.pdf

Asmira Bećiraj, Ph.D., assistant professor
Faculty of Law, University of Bihac

RECOGNITION OF FOREIGN DECISIONS IN MARITAL CASES

Summary: The subject of this work refers to the recognition of foreign decisions in matrimonial matters. This issue is primarily regulated by Council Regulation (EC) No. 1347/2000 of 29 May 2000 on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in matrimonial matters and matters of parental responsibility, through Council Regulation (EC) No 2201/2003 of 27 November 2003 concerning jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in matrimonial matters and the matters of parental responsibility, repealing Regulation (EC) No 1347/2000 until Council Regulation (EU) 2019/1111 of 25 June 2019 on jurisdiction, the recognition and enforcement of decisions in matrimonial matters and the matters of parental responsibility, and on international child abduction. This paper analyzes the judgment made in matrimonial matters, from the viewpoint of the substance of the judgment and the assumptions because of which the recognition of the judgment made in matrimonial matters is denied and the way of recognition in the EU and B&H. The flow of the process is not the topic of this paper. We cannot deny the fact that B&H wants a full membership to the EU which points at a need to explore european law for comparing the different substances and different national laws.

Keywords: recognition, judgment, matrimonial matters, ZMPP, Regulation Brisel II ter